

Režirovat „titána“

rozhovor se Zdeňkem Turbou

Není to ani tak dávno, co jsme se s tímto divadelním porotcem setkali poprvé. Když jsme chtěli inscenovat Heroiku podle paměti Františka Zavřela „Za živa pohřben“, obrátili jsme se právě na něj, protože Zdeněk Turba, vlastním jménem Čecháček, nebyl a není jenom porotcem na divadelních festivalech, ale také režisér legendární „Iksky“...

Jaké bylo vaše první setkání s divadlem? Kdo vás k němu přivedl jako diváka / tvůrce?

Budete se smát, ale jako divák, pokud si v těch hlubinách času pamatují, jsem byl do divadla státem dirigován: z Frydku-Místku, kde jsem žil do maturity, jsme jezdili do Státního divadla v Ostravě. Velmi rychle jsem zjistil, že ty návštěvy mi působí mnohá potěšení.

Jak vzniklo Divadlo X a jaká byla vaše úloha při jeho vzniku a existenci?

Ten aktivní moment přišel na přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, asi tak ve druhém ročníku. S přítelem Radimem Vašínkou (dnes provozuje Krytové divadlo Orfeus v Praze) a s dalšími přáteli jsme se nejdříve scházeli na autorských čteních vlastní poezie, a přitom jsme si všimli, jak je veškerá poezie zejména profesionály interpretována žalostně akademicky. Začali jsme se pít po informacích o předválečných aktivitách E. F. Buriana ve slavném Dědku a na podzim 1958 jsme založili Divadlo poezie X 59 (o rok napřed, aby se vědělo, ke komu se hlásíme a "X" jako neznámé, experimentální, netradiční, prostě jiné než všechna ostatní). Tam jsme se střídali v režii, zároveň jsme hráli, bylo to velmi hektické, vzpomínám si, že ve kterémsi počátečním roce jsme stihli 17 premiér za sezónu. Ikska měla také zajímavý vývoj. V roce 1961 jsme hráli na Wolkrově Prostějově dvě slavná představení: *Inzerát na skřivánka*, které režíroval Radim Vašínka a *Velké prádlo* Jacquese Préverta, v mé režii. Tehdy se zdálo, že Ikska je nejbližší profesionalizaci, byla to doba vzniku všech malých divadel, Na Zábradlí, Semaforu atd. Chodili jsme po Brně s výtvarníkem Jašou Davidem a obhlíželi nejrůznější prostory včetně těch, kde se dnes opravdu hraje, například dnešní Kabinet múz... Ale já musel na vojnu, zbytek souboru se trochu nepohodl, Radim odešel do Prahy do Divadla Na Zábradlí (tam udělal inscenaci *Vyšinutá hrdlička*, asi v letech 1961-2), kde si ale moc neporozuměl s Janem Grossmannem, vzal pak něco jiného, ale v Praze už zůstal.

www.divadlo.cz/cara

Když jsem se vrátil po dvou letech z vojny, Ikska ještě dýchala, pracovali tam Petr Skoumal, Jiří Štědroň, Ladislav Frej, Hana Pražanová, Gabriela Wilhelmová, zrovna se hrál opus Ludvíka Kundery *Historie Velkého okresního Kýžala*, tak jsme nějak pokračovali. Pak přišel rok 1968, byly jiné starosti a narůstal i pocit, že se žánr divadla poezie zvolna vyprazdňuje.

Někdy kolem roku 73 přišli noví lidé, asi tak o deset let mladší, a vývoj nabral jednoznačný směr k činoherní produkci (samozřejmě stále s "X" na korouhvi a také s poezií, kde to jenom šlo). Bylo to jako národní obrození, psali jsme vlastní scénáře, dramatisovali literaturu (myslím, že se tomu pak začalo říkat nepravdělná dramaturgie), jezdili jsme na Šrámkův Písek (*Květinka Marta, Fahrenheit 451, Román bez lhaní, Moje první husa, Pustina, Komedie o Františce, Velitelem města Bugulmy, Koncert pro Woodyho Allena...*), vydrželo nám to až do sameového převratu.

S výjimkou *Románu bez lhaní* (ten režíroval Arnošt Goldflam) a některých menších inscenací jsem to všechno režíroval (od r. 1973 pod pseudonymem Zdeněk Turba).

Kdy a kde jste se setkal s Divadlem Čára?

Ne tak dávno, myslím poprvé s *Mastičkářem* na hodonínském Mumraji, pak jsem viděl kabaret a další inscenace. Potěšilo mě, že přes generační propast zvící Macochy jsem našel kreativitu ne nepodobnou té naší dávné.

Proč jste s ním začal spolupracovat? Co vás zaujalo na látce Heroiky?

Spolupráci jsme zahájili tím, že mi Čára nabídla projekt Ladislava Stýbla *František Zavřel — Heroika*. Byla to pro mne dostatečná provokace, abych si zase něco zkusil. Nevím, zda se to povede, ale zdá se mi, že ten příběh je velké české téma. Např. o tom, jak se vede nekompromisním lidem, o falešných a slepých cestách, ale také o osobních tragédiích na pozadí doby. Nechci hodnotit místo Františka Zavřela v literatuře a dramatu, to už je asi uzavřeno (většinou neúspěšný dramatik, posléze podle Šaldy fašista), ale zajímá mě jako jedinečný lidský osud, který nebyl bez předpokladů prosadit se. Jeho afinita k ženám a obráceně (několik let žil v manželství s dcerou Vrchlického Evou)... Byl hrán na Národním divadle... Několik jeho komických scénářů bylo zfilmováno (*Dědečkem proti své vůli*)... Se svým kultem Nadčlověka nebyl ve třicátých letech vůbec osamoceny (vezměte si, že první polovina dvacátého století byla érou diktatur všech možných barev!)... Samé otázky, skoro žádné odpovědi. Možná ale, že nám diváci sdělí, co to tady vytahujete na světlo, neotravujte... nevím. V každém případě, můžu-li být osobní: z práce se souborem Čáry mám neobyčejné potěšení. A už raději dost.

~~~~~ (pokračování ze strany jedna) ~~~~~

zkresleno, vyhláno a přibarveno, rozhodně však ne jeho zahořklost a touha prosadit se. Proto necháváme mnohé v inscenaci nedořečeno; očekáváme, že na některé otázky si odpovíte sami.

Režie titulu se ujal dlouholetý příznivec čarí dramaturgie a dramatiky, bývalý člen Divadla X Zdeněk Čecháček — Turba. Rozhovor s ním přináší náš Žurnál na této straně.

Heroika (Play Zavřel). Na motivy paměti Františka Zavřela Za živa pohřben dramaticky zpracoval Ladislav Stýblo. Dramaturgie Přemysl Hnilička. Hudba Jana Alfabeta Cindlerová. Režie Zdeněk Čecháček — Turba.

Hrají Jiří Bartoň, Lenka Luklová, Natálie Bartošová, Markéta Matoušková, Jana Alfabeta Cindlerová, Otakar Blaha, Vít Jakubec, Pavel Lupač, Přemysl Hnilička. Premiéra 15. června 2006 v Divadle v 7 a půl (Kabinet múz) v 19:30 h.

-phn-

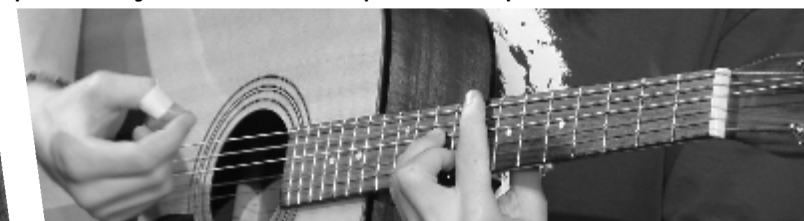

Klíma? Ne, koncert BFO!

Byl to tedy boj! Nezaplátili jsme však vítězství kapkami krve, jen pot se dostavil (ten ovšem v hojném počtu). Divadlo Čára totiž vystupovalo na festivalu Trdlovin v Vyškově. Nutno říci, že je to náš oblíbený festival, jen málo ročníků se bez nás obešlo. Rádi tu hrajeme, rádi tu sledujeme ostatní spřátelená divadla a (konečně, proč to nepřiznat) rádi navštěvujeme přilehlý restaurační podnik, na jehož majitele se pravidelně zehrá a jehož personál nám nakonec vždy vyjde vstříc. No zkrátka festival, jak má být.

Tentokrát měl vyškovskou divadelní smetánku přepadnout nevychovanec z nejhorších: pijan Matyáš Lebermayer se svou skvadrou stínů a preludů (a taky přízraků). Bohužel, od studentských dob některých členů již více vody uplynulo, a tak jsou značné vazány prací. Proto jedna z hereček nemohla v onen osudový čtvrtek 4. května opustit pracoviště, a tak jala se Čára pátrat po náhradním programu.

Inu, nebylo to vlastně nic tak těžkého, jak praví Pavel Lupač, šéf BFO: „Když je potřeba něco zaplácnout, už se volá orchestr!“ Má samozřejmě pravdu, ale je to tak jen proto, že BF Orchestra poskytuje zaplácnutí více než kvalitní! Byť ve sníženém počtu hráčů i zpěváků (chyběla kytaristka, houslistka a také jedna zpěvačka), odehrála prvotřídní koncert, hráči se předháněli v hudebních sólech (tentokrát se přidal i konferenciér a jeho šle), zpěváci ve stále lepší interpretaci... No a již zmíněný konferenciér se také nedal zahanbit. Suma sumárum: příjemné a veselé představení, spokojení, smějící se a plácající diváci. Co více si přát. A abyste nám to věřili, přikládáme pár fotek.

Z tvorby Františka Zavřela

Óda na život

Nejstrašlivější soku,
ponurý šermíři!
Tváří v tvář, oko v oku,
které je upíří,
tak stojím proti tobě,
který jsi tasil již,
ve zbroji ruce obě
můj pozdrav slyší!

Vrhní se na mne tedy,
rvi! Deptej! Útoč! Sraz!
Vetkni své zlaté hlady
do mých! Hloub! Hloub! Kdo z nás
krutého soka raní?
Či pukne zbroj?
Nuž beze slitování
v boj!
V boj!
V boj!

Epigramy

Národní divadlo oslavuje

Předojemné oslavy!
Budiž nebi dík!
Objeví-li se dramatik,
klika ho popraví!

Státní ceny

Cen, poct a slávy žatva převeliká
ženci nestačí sekat
a cápkové smekat.
Pánové, moje Heroika
může s klidem čekat.

~~~~~

Žurnál Čára. Měsíčník Divadla Čára. Ročník 2., číslo 9 (červen 2006).

Vydavatel

Občanské sdružení Divadlo Čára. (IČO: 226 10 116).

Šéfredaktor Přemysl Hnilička.

Redakční tým Přemysl Hnilička,

Jana Alfabeta Cindlerová,

Markéta Matoušková, Ladislav Stýblo

Fotografie Pavel Lupač, Přemysl Hnilička,

Aleš Otýpka, Vlad'a Golda

Sazba Pavel Lupač.

Grafický návrh Pavel Lupač.

Korektura Markéta Matoušková.

Vydáno 1. června 2006. Neprodejné.

Další informace a rozšířené verze článků

na www.divadlo.cz/cara.

Občanské sdružení Divadlo Čára:

Manažer divadla Iva Zavadilíková.

Umělecký šéf Přemysl Hnilička.

Kontakt divadlocara@email.cz,

775 621 973.

Divadlo Čára je podporováno Statutárním městem Brnem. Děkujeme

Dopravnímu podniku města Brna Radiu Proglas.

Út 6.6

Čt 15.6

Mastičkář

Heroika

Polapená

play

nevěra

Zavřel

19:30
divadlo
V 7 a půl
Středověké hříčky
poučné i zábavné
obnovená premiéra

19:30
divadlo
V 7 a půl
životní tragikomedie
dramatika F. Zavřela
premiéra

Po 12.6

Obešel já

polí pět

%%%%%%%%%

vysílení

[depravace]

19:30
divadlo
V 7 a půl
dvakrát v rámci
cyklu Fragments

www.divadlo.cz/cara
divadlocara@email.cz * 775 621 973

Divadlo Čára

se loučí

se čtvrtou sezónou

i se svými diváky

a přeje

příjemné

divadelní

prázdniny!

Mediální partneři

Sponzoři

Děkujeme Statutárnímu městu Brnu za finanční podporu.

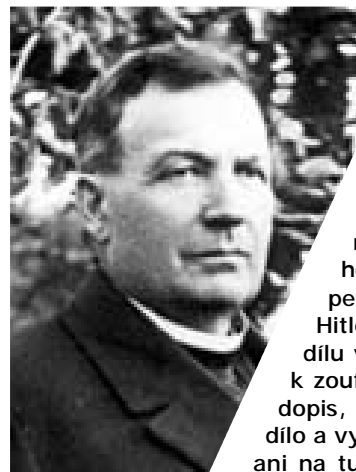
žurnál

Měsíčník divadla Čára VI/06

Heroika Nová premiéra Divadla Čára

Jiří Bartoň, představitel Zavřela a sám František Zavřel

Brněnské Divadlo Čára uvede v polovině června svou novou premiéru. Půjde o původní dramatický text Ladislava Stýbla *Heroika (Play Zavřel)* na motivy knihy paměti *Za živa pohřben* Františka Zavřela.

Inscenace se pokouší zmapovat podivný a tragikomický osud tohoto českého dramatika a kolaboranta. Dramata — a ne špatná — psal už ve dvacátých letech; mnohá z nich byla silně provokativní, např. drama *Boleslav Ukruťný* napsal prakticky v předvečer svatováclavského milénia (svatý Václav je zde ovšem zobrazen jako neschopný slaboch). I v dalších jeho hrách je znát silící zájem o téma titanství, nadčlověctví.

O jeho díla však nebyl zájem, Zavřel navíc trpěl (možná i oprávněným) pocitem, že jsou mu házeny klacky pod nohy, a to z nejvyšších míst. Jeho román *Fortinbras*, kde se pokoušel „odhalit nekalé rejdy“ Edvarda Beneše, byl cenzurou zabaven.

Pocit zadostiučinění zažije Zavřel až roku 1938; Československo je v troskách, prezident Beneš je nucen abdikovat. Pro Zavřela však propukají ty pravé hody až samotnou německou okupací. Svou „titánskou pentalogii“ *Polobozi* věnuje „Tvůrcům nové Evropy“, tj. Hitlerovi a Mussolinimu. Česká veřejnost však vůči jeho dílu většinou až demonstrativně mlčí, proto se rozhodne k zoufalému kroku: rozešle kulturním institucím otevřený dopis, v němž vyjadřuje rozhořčení nad nezájmem o jeho dílo a vyhrožuje, že přestane úplně umělecky tvořit. Poté, co ani na tuto výzvu nedostane odpovědi, ukončí svou činnost dramatického spisovatele a napíše již jen své paměti.

Jeho poválečný osud je velmi nejasný; snad prý už v květnových dnech byl vyhozen revolučními gardami ze svého bytu, snad již tehdy měl připraveny dokumenty, potvrzující jeho protiněmeckou činnost... Podle většiny pramenů umrzl na lavičce v parku v roce 1947.

Takových „bílých míst“ je ale v Zavřelově životopise více: proto naše inscenace mapuje vývoj této historické postavy víceméně volně, některé události domyšlí, s některými si autorský pohrává. *Heroika (Play Zavřel)* se svým dramaturgickým směřováním má stát jakýmsi antipodem k naší dřívější hře *Vzpomínky na život a dílo skladatele Foltýna*; v obou se chceme zabývat otázkou morální odpovědnosti člověka (nejen) v umění.

Text Ladislava Stýbla vychází především ze Zavřelových pamětí, které vyšly ve čtyřicátých letech, tedy v době Zavřelovy relativní konjunkury. Mnohé je v nich (pokračování na straně dvě)

Konferenciérovo okénko

Tak už se mi to zase chýlí... Červen je tu v okamžení a Konferenciérovo okénko je tentokrát už poslední v sezóně. Na celé dva měsíce se musí mí fanoušci obejít bez mých vtípných a ostrých glos. A co já? Jak jen já vydržím celé dva měsíce neventilovat své myšlenkové pochody, složité a působivé? Jak jen to bez sebe přežijeme, milí moji?

A přitom toho bude tolik na psaní! Kdepak okurková sezóna! Vsadím se s vámi o co chcete, že zase vypukne nějaká ta aférčička a já u toho zase nebudu moct být... Budu se užírat tím, že vám nemůžu předat své úvahy na ono téma, které bude v červenci a srpnu hýbat republikou, budu sedět doma u televize či rozhlasového přijímače a budu lkát: to by bylo Okénko!!

Vždyť jen si vezměte, co se odehrálo za poslední měsíc. Na prvního máje se vyznávala láska obušky, o pár týdnů později se odstavoval moderátor za to, že jeho host řekl cosi nevyváženého a moderátor to nevyvážil zase zpátky, kreslíř nakreslil někoho, koho kreslit neměl, a tak dokreslil.. Inu, je tu dost předvolebních zajímavůstek — jenže když budete tenhle Žurnál číst, bude už po volbách a mé glosy budou již zastaralé. Jak se má ubohý konferenciér smířit s takovou rychlou úmrtností své práce?

Budu muset holt napsat román. Bude mít čtyři sta stran a bude hrubě neaktuální. Bude o všeobecně lidských problémech, jako je láska, nenávisť nebo problematika odvozu domácího odpadu. To je aspoň plán! A hned mám přes prázdniny co dělat! Objednávky ovšem přijímám až od září...

Spisům zdar, objemným zvlášť! A hezké prázdniny přeje

Váš Konferenciér

